

VOLÁNÍ BRNA

...malé nápady pro velké město...

METODIKA PRO PEDAGOGY

říjen 2023
(2. vydání)

B | R | N | O

OBSAH

O ZÁPISNÍKU	str. 2
KDO zápisník Volání Brna vytvořil?	str. 2
PROČ vznikl?	str. 2
PRO koho je zápisník určený?	str. 2
CO má přinést učitelům?	str. 3
CO se naučí žáci a studenti?	str. 3
JAKÉ máme konkrétní cíle?	str. 3
JAKÉ základní myšlenky chceme sdělit?	str. 4
ZÁPISNÍK VE VÝUCE	str. 5
ZÁKLADNÍ POJMY	str. 6
Místo	str. 6
Udržitelný rozvoj	str. 6
Občanská participace	str. 6
TABULKA AKTIVIT obsažených v zápisníku	str. 8
PEDAGOGICKÉ PRINCIPY	str. 11
Místně zakotvené učení	str. 11
Vývojové kontinuum	str. 13
PRINCIPY MĚSTSKÉHO ROZVOJE	str. 16
1. Musím znát dobře svoji roli	str. 16
2. Učím se z nezdarů	str. 16
3. Naslouchám ostatním	str. 16
4. Předvídám změny	str. 17
5. Překračuji hranice	str. 17
6. Experimentů se nebojím	str. 17
7. Proměňuji vize v činy	str. 17
8. Své zájmy sdílím	str. 18
NÁMĚTY NA PROJEKTOVÉ DNY	str. 19
DEN ZMĚNY – aneb „PLÁN B“	str. 19
S ROZHLEDEM – simulační hra	str. 22
MAPA MĚSTA B	str. 24
11 TIPŮ NA ORGANIZACI AKCÍ	str. 26
ODKAZY	str. 27

Město se stává domovem pro stále více lidí. Můžeme si ho představit jako křehký a složitý organismus. Má spoustu funkcí, můžeme si v něm například hrát, sportovat, nakupovat, odpočívat nebo se přepravovat z místa na místo. Pozornost a péče, kterou mu věnujeme, se nám vrátí v lepší kvalitě života. Nejen o tom je zápisník Volání Brna – malé nápady pro velké město. Tato metodika vám pomůže téma i publikaci Volání Brna zapojit do výuky na základních školách.

O ZÁPISNÍKU

KDO zápisník Volání Brna vytvořil?

Statutární město Brno dlouhodobě usiluje o zapojení obyvatel města do přípravných a rozhodovacích procesů. V průběhu času se lidé mohli zapojovat do různorodých participačních aktivit, které ale byly určeny primárně pro dospělé obyvatele Brna. V posledních letech však město v tomto směru upírá svoji pozornost i na mladší obyvatele.

Rozvoj jakéhokoliv místa, ať už se jedná o jednu malou lokalitu, nebo celé město, je vždy dlouhodobý proces, který nikdy nekončí. Musí se mezi sebou domluvit celá řada aktérů nejen s různými názory, zkušenostmi a odbornými znalostmi, ale i zájmy, které je potřeba pochopit. Zaměřujeme se proto na možnosti vzdělávání o tomto procesu, a to z hlediska jedné z důležitých skupin obyvatelstva – dětí. Považujeme je jak za stávající (a budoucí dospělé) obyvatele, tak i za potenciální aktivní spolutvůrce městského rozvoje. Proto na **brněnském magistrátu** hledáme nové formy, jak dětem poutavě předat téma rozvoje města. Může se jednat o nástroj **participativního rozpočtu města Brna** určený pro brněnské základní školy **Participativní rozpočet do škol** anebo o podporu pedagogů v tomto procesu pomocí nového kreativního zápisníku a doprovodné metodiky.

PROČ zápisník vznikl?

Naší snahou bylo vytvořit kreativní materiál, který názornou formou představí **žákům 2. stupně základních škol** hlavní principy rozvoje města a jejich možnosti participace na tomto rozvoji.

Je důležité si uvědomit, že každý z nás má zodpovědnost za místo, kde žije. Každý z nás ho také může různými způsoby ovlivňovat. I drobná pozitivní změna dokáže zlepšit veřejný prostor a vztahy v komunitě. Díky navrženým aktivitám si děti vyzkouší vnímat a zmapovat město a také přemýšlet nad tím, co ony samy mohou udělat, aby se cítily lépe v prostředí města.

Knížka má sloužit jako **podpurný materiál pro nástroj Participativní rozpočet do škol**, což je participativní rozpočet města Brna určený pro brněnské základní školy. Ten funguje na brněnských školách od šk. roku 2020/2021. Cílem Participativního rozpočtu do škol je posunout děti o kousek blíže dospělému světu a naučit je demokratickým principům. Učíme žáky mít oči otevřené a dívat se kolem sebe. Na některých školách se již žáci a učitelé mohou radovat z realizovaných projektů.

PRO koho je zápisník určený?

Hlavní cílovou skupinu tvoří **děti mezi 12 a 15 lety**. Aktivity se však dají snadno drobně obměnit a využít je i s mladšími nebo naopak staršími žáky a studenty.

Oslovujeme však i učitele a nabízíme jim **kvalitní materiál s vazbou na RVP ZV**, který ušetří čas na přípravu výuky. Není však určen jen pro formální vzdělávání – zápisník se dá využít také ve vzdělávání neformálním, například pro vedoucí skautských oddílů. Věříme, že zápisník ocení i rodiče, které zajímá téma města a participace a budou objevovat možnosti rozvoje a spolupráce místa spolu se svými dětmi.

CO má zápisník přinést učitelům?

- Ukázat význam témat, jako je **rozvoj města a občanská participace** přímo ve výuce a propojit tato témata s životy žáků.
- Poskytnout učitelům základní informace o tomto tématu a orientaci v něm. Nabídnout cesty, jak ho smysluplně zařadit do výuky.
- Dát učitelům nízkoprahový a atraktivní materiál, který mohou jednoduše využít ve výuce, a s jeho pomocí snadno motivovat žáky.

CO se naučí žáci a studenti?

- Zmapovat a popsat svoje nejbližší okolí.
- Popsat svoje potřeby v kontextu rozvoje města a zároveň porozumět potřebám ostatních.
- Popsat, jak se ve městě cítí a co mohou udělat pro to, aby jim v něm bylo dobře.
- Porozumět principům rozvoje města.
- Získat základní povědomí o významu strategického plánování. V konkrétním případě Brna je to strategie #brno2050.
- Navrhnout způsoby, jak mohou sami přispět svému okolí a zlepšovat místa, kde žijí.
- Rozvíjet svou tvořivost, občanskou angažovanost, vizuální gramotnost, týmovou spolupráci, kritické myšlení a další dovednosti a kompetence.

JAKÉ máme konkrétní cíle?

Zápisník Volání Brna je „průvodcem“, díky kterému žák či žákyně:

- Bude umět vnímat a zmapovat funkce místa, kde žije, a bude umět popsat své místo v komunitě.
- Vyzkouší si hledání kompromisů při diskusi ohledně rozvoje města a bude chápat postoje ostatních.
- Inspiruje se tipy, jak zlepšit místa, kde žije, případně navrhne své vlastní způsoby.
- Rozvíjí si osobní vztah k místu, kde žije, podívá se na něj z různých úhlů pohledu a porozumí širším souvislostem.
- Pomocí zážitku a přímé zkušenosti posílí svůj vztah k místům, která zná, a podpoří svoji environmentální a kulturní gramotnost.
- Rozvíjí svou tvořivost, občanskou angažovanost, vizuální gramotnost, týmovou spolupráci, kritické myšlení a další dovednosti a kompetence.

Vzkazy od mladých lidí z YOUTH Environmental Education Congress 2022 dospělým:

- „Naslouchejte nám tak, abyste nás opravdu slyšeli.“
- „Potřebujeme takové doprovázení, které nám umožní stát se nositeli změny.“
- „Chceme víc praktických úkolů, skrze aktivity se sami můžeme stát aktivními občany.“
- „Zahrňte do učení práci s emocemi.“

Zdroj: <https://weec2022.org/programme/youth-congress>, cit. 28. 6. 2022

JAKÉ základní myšlenky chceme sdělit?

- Pokud máme rádi sebe a naše blízké, máme rádi také svůj domov – své město a svou zemi. O to vše se vyplatí pečovat.
- Stav města ovlivňuje kvalitu našeho života a stejně tak může každý z nás ovlivnit město.
- Hustota obyvatel ve městech roste a s ní ruku v ruce přicházejí i nové problémy a překážky, které potřebujeme řešit.
- Město se musí neustále vyvíjet a reagovat tak na různé potřeby svých obyvatel. Plánování ve městě je běh na dlouhou trať – plánujeme ne pro přítomnost, ale pro budoucnost.
- Město je pro každého a každý může i malými změnami ovlivnit jeho tvář. I drobné činy, jako je ozelenění kousku půdy nebo podpora sousedského života, jej dělají lepším místem pro život.
- Čím více lidí se do péče o město zapojí, tím bude město živější a odolnější.
- Vytváření a zlepšování města může být dobrodružství a zároveň výzva. Často vyžaduje komunikaci a diskusi napříč celou společností.
- Město je součástí širšího okolí, kraje, země, kontinentu, světa. To, co se děje v prostoru obklopujícím město, ovlivňuje vývoj města a život v něm.

ZÁPISNÍK VE VÝUCE

Zápisník má tři části, které na sebe navazují. Je tedy vhodné vybírat si z něj úkoly tak, abyste začali aktivitami z **první části**, která je zaměřená na poznání sebe sama v kontextu města. **Druhá část** se věnuje způsobům vnímání města a cestám jeho rozvoje. **Třetí část** směřuje k aktivizaci dětí směrem k menší (či větší) akci zaměřené na péči a rozvoj města. Kapitoly jsou od sebe oddělené čtyřmi krátkými komiksy s „obyčejnými“ hrdiny a hrdinkami z Brna. Skutečné brněnské příběhy a změny, které vzešly od jednotlivců, pomohou děti inspirovat a motivovat.

Děti v publikaci naleznou prostor i pro vlastní poznámky, čímž se knížka může stát osobním kreativním zápisníkem.

Ideální je projít s dětmi celý zápisník, ale můžete si samozřejmě vybrat i jednotlivé úkoly tak, aby co nejlépe zapadly do výuky, nebo využít další aktivity popsané v závěru této metodiky. Spolupracovat můžete s kolegy a kolegyněmi, kteří učí jiné předměty a část aktivit může sloužit jako náměty na projektové dny/týdny či dlouhodobé projekty.

Žáci, které téma zaujme, mohou pokračovat doma s rodiči, s kamarády, v oddíle či kroužku. Není důležité projít všechny úkoly, ale vzbudit zájem o téma a zapálit jiskru.

Celý zápisník je v 2. vydání (říjen 2023) **vytištěn v nákladu 2 000 kusů** a je nabízen do základních škol zřizovaných městem, které se účastní projektu Participativního rozpočtu do škol. Je však také **volně dostupný ke stažení** (pro nekomerční využití) na stránkách Participativní rozpočet do škol (skoly.damenavas.cz). Na webu je zápisník rozdělený i na jednotlivé pracovní listy s úkoly a není tedy nutné tisknout celý zápisník.

Nově na této webové stránce naleznete obdobný výukový materiál pro mladší děti (1. stupeň ZŠ). Jedná se o kreativní sešit Brno zblízka včetně doprovodné metodiky pro pedagogy (vydané v říjnu 2023).

Budeme rádi za jakoukoliv zpětnou vazbu k zápisníku i metodice. Podněty prosím pište na e-mail gregorova.eva@brno.cz.

ZÁKLADNÍ POJMY

Místo

V zápisníku pracujeme s pojmem „**místo**“. Blíže ho nedefinujeme – může jím být celá obec, městská část, čtvrť, ulice, nebo jen bezprostřední okolí školy či třeba skautské klubovny. **Je vhodné se zpočátku zaměřit na území, které je pro děti bezpečné a přehledné.** Vymezení místa se tedy může lišit s ohledem na jejich věk a také vaše časové možnosti.

Před začátkem práce je vždy potřeba si místo vymežit a domluvit se také na bezpečnostních pravidlech při práci venku.

Udržitelný rozvoj

Udržitelným rozvojem se podle OSN rozumí, že se zlepšují životní podmínky lidí tak, aby to nebylo na úkor budoucích generací. Udržitelný rozvoj znamená spolupracovat, více myslet na druhé a vážit si životního prostředí. Cesta k němu stojí na **17 konkrétních cílech udržitelného rozvoje** (běžně se označují zkratkou **SDGs**, která vychází z anglického termínu Sustainable Development Goals). Průvodce pro děti je dostupný na <https://www.osn.cz/icentrum/pro-skoly/svet-ktery-chceme-budoucnost-pro-vsechny> cit. 28. 6. 2022.

Josef Vavroušek definoval udržitelný život jako: „... *takový způsob života, který se přibližuje ideálům humanismu a harmonie vztahů mezi člověkem a přírodou, a to v časově neomezeném horizontu. Je založen na vědomí odpovědnosti vůči dnešním i budoucím generacím a na úctě k živé i neživé přírodě.*“

Udržitelný život propojuje:

- sociální, ekonomické a environmentální otázky,
- místní, regionální a globální úroveň,
- uvažování o minulosti a budoucnosti, klade důraz na aktivní účast/participaci lidí.

Občanská participace

Participace (z lat. *partem capere*, mít podíl) znamená sdílení něčeho, účast nebo podílení se na něčem. Odtud také participovat, podílet se, participant, účastník či podílník. (cit. cs.wikipedia.org)

PARTICIPACÍ rozumíme účelné a smysluplné zapojení občanů, organizací a institucí do přípravy a realizace veřejného projektu. Participovat znamená především spolupracovat, spolupodílet se na rozhodování a plánování. Participace je vlastně doplňkem zastupitelské demokracie.

Dává místním možnost ovlivnit místo, kde žijí, pracují, podnikají, studují nebo tvoří. Přináší nové informace, prohlubuje znalost problematiky a umožňuje dosáhnout lepších řešení, než jsou jen kompromisy.

Laikům umožňuje participace dialog s experty a hladší souznění s budoucím výsledkem. Zástupcům města umožňuje lépe pochopit potřeby občanů a klíčových aktérů.

Co rozumíme pod pojmem občanská participace?

Participace znamená účast, podílení se na něčem. V případě občanské participace jde o účast veřejnosti v rozhodovacích a plánovacích procesech. Občanská participace staví na posilování prvků přímého a aktivního zapojení do rozhodovacích procesů (zejména na lokální a regionální úrovni). Neznamená to však, že by na této úrovni měly přestat fungovat zastupitelské mechanismy (tzn. zastupitelstva obce), právě naopak. K aktivní občanské participaci dochází všude tam, kde volení představitelé přivou občany k procesu hledání řešení a přípravy rozhodnutí, ale konečné rozhodnutí musí zůstat na nich.

KDY a JAK lze občanskou participaci využít?

Participace znamená účast, podílení se na něčem. V případě občanské participace jde o účast veřejnosti. Občanská participace představuje jedno z nejkontroverznějších témat současné doby. Každý hovoří o nezbytnosti účasti veřejnosti na veřejném rozhodování, ale je velmi obtížné nalézt shodu v tom, jakým způsobem a do jaké míry mají občané na správě věcí veřejných participovat. I když neexistuje jeden univerzální postup, můžeme v odborné literatuře nalézt model, který srozumitelně popisuje různé formy zapojení občanů. Nazývá se **participační žebřík** a my zde představíme jednu z novějších a jednodušších variant. Stejně tak, jako stoupáte vzhůru po žebříku, můžeme i v tomto případě od nejnižších úrovní participace postoupit k vyšším.

Participace má různé podoby a bývá různě teoreticky ukotvena. Praktické je členění po „holandském“ způsobu, které dělí participaci na tyto stupně (je to trochu zjednodušený žebřík participace):

- informování (přes média, výstavy, plakáty až po webový a datový portál, a to včas, vhodnou formou, srozumitelně),
- námítky (např. námítky k územnímu plánu),
- zjišťování zpětné vazby (veřejná setkání, průzkumy, ankety, sběr dat, senzorická data, pozorování)
- Konzultace s veřejností (veřejné setkání, debaty),
- partnerství a spolupráce (plánovací setkání, pracovní skupiny – hledá se řešení přijatelné pro všechny),
- rozhodování do rukou občanů (participativní rozpočet, občanské návrhy, místní referendum),
- akce v rukou občanů (občanský projekt, sousedské aktivity, sousedský trh, dočasný zábor ulice, komunitní projekty na dočasné využití pozemku či objektu).

Text výše byl zpracován podle publikace Jak přizvat občany ke spolupráci, aneb jak dát radnici uši, aby slyšela, co lidé chtějí (Agora Central Europe, 2006) viz https://agorace.cz/wp-content/uploads/2019/05/Participace_-_Jak_prizvat_obcany_ke_spolupraci.pdf, str. 10).

TABULKA AKTIVIT

AKTIVITA	ČASOVÁ NÁROČNOST	POMŮCKY	VZDĚLÁVACÍ OBLAST A VÝSTUP (Žák/žákyně...)	PRŮŘEZOVÉ TÉMA
1. kapitola OBJEV MĚSTO				
Moje adresa ve vesmíru	1 vyučovací hodina	_____	ZEMĚPIS (GEOGRAFIE) Vymezi a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy.	VDO VMS
Moje komunita	1 vyučovací hodina	_____	VÝCHOVA KE ZDRAVÍ Respektuje přijatá pravidla soužití mezi spolužáky i jinými vrstevníky a přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v komunitě.	VDO VMS
Jak daleko je...?	1 vyučovací hodina	_____	ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI Naše obec, region, kraj – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku.	VMS
Pocitová mapa místa	Podle vzdálenosti místa 2–4 vyučovací hodiny	Velké flipcharty na kreslení mapy, mapa místa, fixy	TERÉNNÍ GEOGRAFICKÁ VÝUKA Ovládá základy praktické topografie a orientace v terénu.	VDO EV
Místo mého srdce	1–2 vyučovací hodiny, případně mimoškolní aktivita	_____	TERÉNNÍ GEOGRAFICKÁ VÝUKA Aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování (...) VÝTVARNÁ VÝCHOVA Zaznamenává vizuální zkušenost, i zkušenosti získané ostatními smysly (...)	OSV EV
Hledej...	1 vyučovací hodina	_____	ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI Naše obec, region, kraj – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku.	
Moje inspirace	1 vyučovací hodina	_____	ČESKÝ JAZYK Tvoří vlastní literární text (...)	MeV
Okem fotografa	Dle výběru konkrétního zadání – hodina až ucelený projekt	Fotoaparáty nebo mobilní telefony	AUDIOVIZUÁLNÍ VÝCHOVA Pracuje samostatně s jednoduchou kamerou (fotoaparátem) (...)	MeV

2. kapitola ŽIVOT MĚSTA				
Kdo se stará o naše město?	1–2 vyučovací hodiny	_____	VÝCHOVA KE ZDRAVÍ Prakticky využívá základní znalosti první pomoci (...)	
V cizích botách	2 vyučovací hodiny/ mimoškolní aktivita	_____	VÝCHOVA K OBČANSTVÍ Objasní potřebu tolerance ve společnosti (...) DRAMATICKÁ VÝCHOVA Analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu (...)	VDO OSV VMS MeV
Město snů	1 vyučovací hodina	_____	ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI Naše obec, region, kraj – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku.	VDO OSV VMS
Mluvíme o městě	1 vyučovací hodina	_____	ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI Naše obec, region, kraj – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku.	VDO OSV VMS
Na náměstí	2–3 vyučovací hodiny	Materiál na tvorbu modelu náměstí (např. Lego, krabičky, odřezky dřeva atp.)	ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI Naše obec, region, kraj – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku.	VDO OSV VMS
3. kapitola DO AKCE				
Já jako superhrdina	1 vyučovací hodina	_____	DRAMATICKÁ VÝCHOVA Respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí.	OSV
Já a můj tým	1 vyučovací hodina	_____	DRAMATICKÁ VÝCHOVA Respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí.	OSV MeV
Potkáme se mezi domy	Dlouhodobý projekt	_____	DRAMATICKÁ VÝCHOVA Aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy.	VDO OSV VMS
Daruj svůj čas	Dlouhodobý projekt	_____	DRAMATICKÁ VÝCHOVA Aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy.	VDO OSV VMS
Vyměň to!	Projektový den/ mimoškolní aktivita	_____	ČLOVĚK A SPOLEČNOST Finanční gramotnost.	OSV EV

Město na modro/zeleno	Projektový den/ mimoškolní aktivita	_____	PŘÍRODOPIS - ZÁKLADY EKOLOGIE Uvede příklady kladných i záporných vlivů člověka na životní prostředí. Seznámí se s jednoduchými adaptačními opatřeními zmírňující vlny veder ve městě.	EV
Moje komunitní dobromapa	Projektový den	_____	DRAMATICKÁ VÝCHOVA Aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy.	VDO OSV VMS

Průřezová témata

Legenda:

Osobnostní a sociální výchova (OSV)

Výchova demokratického občana (VDO)

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (VMS)

Environmentální výchova (EV)

Mediální výchova (MeV)

PEDAGOGICKÉ PRINCIPY

Místně zakotvené učení

(s využitím textů Davida Sobela a Delie Clark zpracovala Blažena Hušková)

Představte si středeční dopoledne v místní základní škole – v některých třídách se učí, ale mnohé jsou prázdné. Jak je to možné? Kde jsou žáci a jejich učitelé? Chcete-li se s nimi setkat, musíte vyrazit do okolí školy. V obecním lese pracují šestáci – lesník jim vysvětluje, k čemu slouží prořezávka, podle jakých ukazatelů vybírá vhodné stromy a jak je označuje. U potoka za školou probíhá výuka sedmáků – jako součást projektu reintrodukce populace pstruha (a výuky biologie a chemie) odebírají vzorky vody a zjišťují, zda voda obsahuje dostatek kyslíku. Na školním dvoře se pohybuje několik skupinek – pár dětí sedí na lavičce a má za úkol napsat poetický text o slunci, další parta za pomoci zahradního architekta a učitelky matematiky vytváří mapu – plán zahrady, kterou bude možné použít pro zákres nové výsadby stromů a keřů. Ve školní jídelně sedí pátá třída spolu se zaměstnancem místních komunálních služeb a s vedoucí školní kuchyně a diskutují o možnostech třídění a kompostování odpadů ve škole. V jedné ze tříd žáci osmé třídy pracují s druháky a učí je o místní vietnamské komunitě – o jejím původu, kultuře a zvycích. Devátá třída zpracovává plán propagace a marketingu pro místní obchod...

Místně zakotvené učení (angl. orig. place-based education) je způsob vzdělávání, který reaguje na současné slabiny ve školství (objem na úkor kvality, unifikace) a ve společenském vývoji (vykořenění, globalizace). Vyvíjí se na pomezí environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty, ochrany přírody a komunitního rozvoje. Buduje a využívá silného vztahu lidí k místu s cílem posílit ekologickou a kulturní gramotnost a zodpovědnou správu obce. Účastníky nejsou jen žáci, ale i další obyvatelé. Místně zakotvené učení využívá všech aspektů místního prostředí (včetně kulturních, historických a sociopolitických souvislostí a přírodního i antropogenního prostředí) jako jednotícího kontextu pro výuku. Klade důraz na zapojení veřejnosti v tzv. servisních projektech, které mají praktický význam pro místní školu a obec. Čerpá z iniciativy a zodpovědnosti žáků i ze schopností a znalostí dospělých, pohybujících se mimo školní prostředí. Výsledkem je větší zapojení a lepší studijní výsledky žáků, vyšší ocenění a podpora škol, nadšení a motivovaní pedagogové a obnovené povědomí o hodnotách místa a obce.

Místně zakotvené učení vychází ze dvou základních premis:

- ① Naše motivace pečovat o přírodu, krajinu a obec, kde žijeme, má základ ve vztahu k místu, které je naším domovem, a k lidem, kteří zde žijí.
- ② Lidí se nejochotněji zapojují do toho, co sami vymysleli, na čem se podíleli od samého počátku, o čem mají dostatek solidních informací a co se týká jejich života.

Místně zakotvené učení sleduje dva základní cíle – zlepšení studijních výsledků žáků a udržitelný rozvoj obce: zlepšení kvality životního prostředí a chytré nakládání se zdroji, zajištění sociální spravedlnosti, zajištění ekonomické vitality, zajištění dobré správy obce.

Je zřejmé, že děti se neučí jen ve třídách a jen za pomoci učitelů, ale zejména v terénu, v obci, s přispěním všeho a všech, co obec, okolí školy nebo vlastní rodina nabízí. Učení vychází z místních témat a přispívá k lepšímu životu v obci. Je mezioborové, ostré hranice mezi jednotlivými předměty se stírají. Má projektový charakter, nabízí prostor pro zkoumání, bádání, samostatné kritické myšlení. Učitel není zdrojem všeho vědění, ale zkušeným průvodcem procesem, v němž i on se učí. Učení je spojeno s akcí, konkrétním činem, výsledkem. Cestou místně zakotveného učení se žáci zapojují do veřejného života obce a učí se být zodpovědnými a kompetentními správci.

Přínosy pro školu jsou zřejmé: roste zapojení a zaujetí žáků, zlepšují se jejich studijní výsledky. Učitelé jsou motivovanější a spokojenější a méně často odcházejí ze školství. Postupně dochází k pozitivní proměně školní kultury, pozice školy v obci se zlepšuje a je snadnější pro ni získat podporu a zdroje.

Chcete se o místně zakotveném učení dozvědět více? Na webu www.skolaprozivot.cz najdete inspiraci z projektu Škola pro udržitelný život.

Další zdroje k místně zakotvenému učení:

<http://www.peecworks.org>

<http://www.antiochne.edu/anei/programs/coseed>

<http://www.promiseofplace.org>

Sobel, D. (2004) : Place-based Education: Connecting Classrooms and Communities. The Orion Society, Great Barrington, MA.

Clark, D. (2008) Learning to Make Choices for the Future. Connecting Public Lands, Schools, and Communities through Place-based Learning and Civic Engagement.

Kol. (2010): Učíme se dobře rozhodovat pro budoucnost. SEVER a Partnerství, o.p.s., 2010.

Smith G.A., Sobel D. (2010): Place- and Community-Based Education in Schools (Sociocultural, Political, and Historical Studies in Education). Rutledge, New York, USA.

Vývojové kontinuum

„Nevíš-li, kam patříš, nevíš, kdo jsi.“

Wallace Stegner

Jako dobrý nástroj pro plánování můžete využít tzv. vývojové kontinuum. Jeho autoři pojmenovali šest oblastí kompetence k odpovědnému jednání. Jednou z oblastí je „VZTAH K MÍSTU“. V ní rozvíjíme postoje a dovednosti žáka vedoucí k hlubšímu porozumění konkrétnímu, blízkému místu, komunitě a k jeho propojení se světem. Kontinuum slouží učitelům jako pomůcka, která představuje promyšlený přehled znalostních, dovednostních a postojových cílů, k nimž je vhodné směřovat výukové lekce. Učitel díky kontinuu získává spektrum cílů, které je důležité v dané oblasti rozvíjet, a to v několika úrovních.

Vymezení oblasti

V oblasti „VZTAH K MÍSTU“ rozvíjíme postoje a dovednosti žáka vedoucí k hlubšímu porozumění konkrétnímu, blízkému místu a komunitě a k jeho propojení se světem. Tato oblast je pro rozvoj kompetence odpovědného jednání v kontinuu pomyslnou kotvou. Jsem-li někde zakotven, mám-li na Zemi místo, k němuž cítím hlubší vztah, znamená to, že vůči němu mohu posuzovat to ostatní. Význam pro mě získávají i jiná místa, odhalují vzájemnou propojenost, závislost těchto míst a budují si skrze ně postupně vztah k celému světu. Rozvinutý vztah k místu je také předpokladem pro rozvoj aktivního přístupu k řešení environmentálních a sociálních problémů spojených s místem, k připravenosti jednat v místě ve prospěch komunity a životního prostředí.

Pojem „místo“ není v jednotlivých úrovních úžeji specifikován a učitel si tak může vybrat, na jaký rozměr dá důraz. V nižších úrovních předpokládáme, že místo bude chápáno lokálně (tedy jako místo, kde žák žije nebo chodí do školy, kde to zná a odkud se odvíjí jeho chápání světa), ve vyšších úrovních doporučujeme význam posunout (místo je součástí širšího světa, místem může být i celý svět). Důležité je, že do místa zahrnujeme také komunitu lidí a jejich vztahy.

Struktura oblasti

Oblast je rozdělena do dvou složek. Ve složce **„Sounáležitost s místem“** se zaměřujeme na rozvoj postojů a hodnot souvisejících s naší vazbou na místo, s jeho důležitostí pro naplňování našich potřeb a na vnímání místa jako součást vlastní identity. Ve složce **„Porozumění místu“** vedeme žáka k pochopení významových rovin místa: čím je místo jedinečné, jaké jsou jeho potřeby a problémy a jak můžeme tyto významy účinně a smysluplně interpretovat (předávat) druhým.

Jak oblast rozvíjet

Vztah k místu podporuje častá a pravidelná přímá zkušenost žáků s ním a její reflexe. Můžeme se zaměřit na poznávání různých souvislostí místa (exkurze, projekty spojené s místem), ale i na budování zážitků (smyslové, zážitkové hry a akce spojené s údržbou místa). Oba přístupy propojují některé dlouhodobější metodické přístupy (např. venkovní výuka, rozhovory s pamětníky) nebo promyšlená tematická výuka zaměřená na region. Rozvoji vztahu k místu ve škole se věnuje metoda místně zakotveného učení, v ČR realizovaná ve formě programu **Škola pro udržitelný život**. Samostatnou metodou je také **Interpretace místního přírodního a kulturního dědictví**, využívaná např. v budování expozic v muzeích, naučných stezek v chráněných oblastech apod. Její principy lze využít i ve školách při tvorbě různých hledaček (questing, geocaching). Šíře způsobů zapojení i témat spojených s místem ukazují, že tuto oblast je možné rozvíjet v každé vzdělávací oblasti a každém předmětu.

Více informací najdete na www.odpovednejednani.cz/vyvojove-kontinuum, cit. 28. 6. 2022.

SOUNÁLEŽITOST S MÍSTEM

	počáteční úroveň	pokročilá úroveň	velmi pokročilá úroveň
VAZBA NA MÍSTO	Žák Všimá si, jaké pocity vyvolávají různá místa v něm samotném i v jiných lidech. Uvědomuje si svůj vztah k určitému místu a vyjadřuje pocity a zkušenosti, které se k místu nebo událostem v něm vztahují.	Žák Přemýšlí, jak vztah k místu vzniká, vyjadřuje svůj osobní vztah k místu a uvažuje, jaké vlivy a důsledky má kladný nebo záporný vztah k místu. Zaujímá stanovisko k hodnotám místa i jeho problémům. Uvědomuje si důležitost osobního místa v životě.	Žák Cítí sounáležitost s místem a uznává potřebu ostatních tuto sounáležitost také cítit a vyjadřovat. Vztah k místu (jeho nebo druhých lidí) se prolíná do jeho činností, tvorby nebo preferencí. K budování vztahu k místu nebo k ochraně jeho hodnot podněcuje také druhé lidi.
VÝZNAM MÍSTA	Všimá si, že místa mají svůj význam a že lidé tento význam mohou vnímat různě.	Vyjadřuje, čím jsou pro něj nebo pro druhé místa významná. Porovnává, jaký význam má místo pro lidi v současnosti, s tím, jak ho vnímali v minulosti. Všimá si rozdílů ve vnímání významu místa (mezi lidmi různého věku, pohlaví, rasy, vyznání, ale i vlivem vzdálenosti či zájmu).	Posuzuje význam různých míst pro společnost i přírodu a oceňuje jejich přírodní a kulturní potenciál. Obhajuje význam místa a navrhuje, jak posílit význam místa lokálně i globálně. Na základě současného vnímání místa a jeho způsobu využívání předvídá, jak se změní význam místa v budoucnosti a jaké to bude mít důsledky.

POROZUMĚNÍ MÍSTU			
	počáteční úroveň	pokročilá úroveň	velmi pokročilá úroveň
	Žák	Žák	Žák
ZODPOVĚDNOST ZA MÍSTO	Všimá si, jak se k místu sám chová nebo jak se k místům chovají druzí. Vyjádří, co je pro místo podle jeho názoru prospěšné a čím je místo hodnotné.	Považuje za důležité zachovávat hodnoty místa a hledat příležitosti pro jeho udržitelný rozvoj. Přizpůsobuje své jednání potřebám místa a zachování jeho hodnot.	Cítí spoluodpovědnost za místo. Reflektuje a ve svém jednání zohledňuje, že nakládání s místem a jeho zdroji musí odrážet principy udržitelnosti a naplňování potřeb všeho živého. Uvědomuje si případné globální přesahy svých aktivit a propojenost s podobnými aktivitami jinde na světě.
POZNÁVÁNÍ MÍSTA	Objevuje, poznává a zkoumá přírodní a společenské znaky místa. Uvědomuje si vliv charakteru místa na život lidí.	Posuzuje přírodní a společenské podmínky místa. Uvědomuje si propojení života komunity/ společnosti s místem i vzájemnou provázanost místa s jinými místy v okolí.	Odborně posuzuje přírodní i společenské podmínky místa. Odras charakteru místa v životě lidí a vzájemnou propojenost s jinými místy v okolí i ve světě zohledňuje ve své tvorbě a činnostech.
JEDINEČNOST MÍSTA	Všimá si, čím je místo jiné než ostatní místa.	Posuzuje a vyjádří, v čem je místo jedinečné, zkoumá vlivy, které tuto jedinečnost ohrožují nebo podporují. Uvědomuje si potřebu místo chránit, vyhodnocuje možné důsledky chování lidí na zachování jedinečnosti místa.	Oceňuje jedinečnost místa, vyhodnocuje, jak může současný způsob života lidí ovlivnit také jeho budoucnost i zdraví lidí a fungování společností/ ekosystémů i v jiných částech planety.
INTERPRETACE MÍSTA (PŘEDÁNÍ POCITŮ A ZNALOSTÍ SPOJENÝCH S MÍSTEM)	Všimá si, co a jak lze na různých místech interpretovat. Vyhledává z různých zdrojů informace, které může využít při popisu významu místa.	Na základě svých osobních zkušeností a zjištěných informací formuluje, čím je dané místo jedinečné (konkrétní interpretační sdělení). Přemýšlí nad tím, jak návštěvníky/cílovou skupinu zaujmout a k tomuto sdělení dovést.	Pro vybrané místo stanoví interpretační sdělení a zvolí vhodný způsob interpretace, který zohledňuje zkušenost a zájmy cílové skupiny (prohlídka, textová interpretace, hledačka atd.). Využívá principy dobré interpretace (propojení tématu se zkušeností návštěvníků, zapojení emocí a příběhů, využití „aha-efektu“ atd.), která cílovou skupinu zaujme.

PRINCIPY MĚSTSKÉHO ROZVOJE

Udržitelná městská správa se opírá o důležité principy. Ty jsou univerzální a přehledně byly představeny na výstavě **URBANIA**, která vznikla v Praze v roce 2019 a posléze byla přenesena v roce 2021 i do Brna.

Stále se lze podívat na stránky dnes již neexistující výstavy, kde se o principech fungování města můžete dočíst více (viz www.urbania-vystava.cz, cit. 26. 7. 2023).

Z brněnské výstavy URBANIA pak vznikla tzv. story mapa dostupná na www.data.brno.cz v sekci články / rok 2021 / článek Urbania – staň se tepem města ([https://data.brno.cz apps/9d56e1e472a749cdac30fcc43a71d015/explore](https://data.brno.cz/apps/9d56e1e472a749cdac30fcc43a71d015/explore)). Text přehledně ukazuje, jak se tyto důležité principy rozvoje města promítají do plánování a rozvoje města Brna. Tyto konkrétní příklady projektů z Brna pak můžete využít pro přiblížení následujících 8 principů rozvoje města dětem.

1. Musím znát dobře svoji roli

Jedná se o **princip ORGANIZACE**, který se odráží v efektivním řízení každého projektu. V každém projektu musíme dobře stanovit svůj cíl, sladit obsah a rozsah projektu s časem a financemi potřebnými k jeho realizaci. V rámci týmu je potřeba rozdělit role, zodpovědnost a pravomoci každého člena týmu. Nesmíme zapomenout ani na související a na první pohled nesouvisející oblasti (města či místa), protože náš projekt jimi může být ovlivněn, nebo je může ovlivňovat. Musíme se proto pokusit najít takové nástroje, kterými půjde principy rozvoje města či místa naplňovat. A to napříč všemi oblastmi (městského) rozvoje – od životního prostředí či dopravu až po kulturu.

2. Učím se z nezdarů

Princip NEÚSPĚCHU je pevnou součástí našich osobních i pracovních životů. Neúspěch je z podstaty věci neodvratitelný: jakákoliv lidská činnost se z určitého úhlu pohledu pohybuje mezi úspěchem a neúspěchem. Hodnocení toho, co je úspěch a co je naopak neúspěch, může a nemusí být pro každého stejné. Vždy záleží na našich očekáváních. Existují příklady lidí, kteří i přes řadu překážek, pro jiné těžko překonatelných, považují svůj život za úspěšný. Tito lidé dokáží k neúspěchu přistupovat jako k příležitosti poučit se, hledat novou cestu, nikoliv se jím nechat odradit. A na druhou stranu existují lidé, kteří i přes objektivně příznivé životní podmínky považují svůj život za neúspěšný a upadají do stavu nečinnosti, považují se za oběti, a nedokáží cokoliv dalšího podniknout, aby se opět nesetkali s pocitem neúspěchu.

Většina projektů, na kterých pracujeme, podléhá vývoji a změnám. Cesta, jak dosáhnout cíle, někdy není zmapována a jsme často první, kdo se o něj pokouší. Ne vše se vždy podaří na první pokus. Je potřeba neúspěch neopakovat a poučit se z něj. Proto může být každý neúspěch zároveň **přínosem** do dalších projektů a kroků.

3. Naslouchám ostatním

K tomu dobře poslouží **princip PARTICIPACE**. Jedná se o účelné a smysluplné zapojení občanů, organizací a institucí do přípravy a realizace veřejného projektu. Participovat znamená především spolupracovat, spolupodílet se na rozhodování a plánování. Participace je vlastně doplňkem zastupitelské demokracie. Dává místním možnost ovlivnit místo, kde žijí, pracují, podnikají, studují nebo tvoří. Přináší nové informace, prohlubuje znalost problematiky a umožňuje dosáhnout lepších řešení, než jsou jen kompromisy. Laikům umožňuje dialog s experty a hladší souznění s budoucím výsledkem. Zástupcům města umožňuje lépe pochopit potřeby občanů a klíčových aktérů.

4. Předvídám změny

ADAPTABILITA je dalším důležitým principem rozvoje. Je to schopnost včas a správně reagovat na přicházející, dopředu neplánované události, aniž by došlo k ohrožení či omezení dosažení původního cíle. U mnoha městských projektů uběhnou měsíce až roky mezi jejich spuštěním a dokončením. **A nedílnou součástí jejich životního cyklu jsou změny.** Ať už přicházejí z vnějšku nebo od nás samých. Schopnost na změny reagovat a přizpůsobit se jim, je pro efektivní řízení a zdárné dokončení projektu nezbytná. Musíme proto měnit se prostředí a okolnosti průběžně sledovat, změny správně vyhodnotit a rozhodnout, které do projektu zahrnout a které zamítnout. Je potřeba i umět se ohlédnout zpět a podívat se na změny z hlediska dopadů na termín dosažení našeho cíle, na jeho rozsah a na finance.

5. Překračuji hranice

Princip SPOLUPRÁCE je založen na nezbytnosti sdílení znalostí a zkušeností mezi různorodými aktéry. Těmi máme na mysli v případě města třeba úřady ve městě, místní politiky, místní podnikatele, vysoké školy, kulturní instituce, neziskovky atd. Cílem této spolupráce je pak ještě lepší výsledek. Projekty a cíle ve městě totiž nikdy nejsou jednoduché a nestojí samostatně. Jsou většinou velmi složité, a proto je u nich zapotřebí domluva a sdílení společných zájmů. Není to snadné, ale vyplatí se to. Vrcholem takové úspěšné spolupráce je dosažení společného cíle.

6. Experimentů se nebojím

Tento **princip POKUSU** se dá dobře ukázat na **PILOTNÍM PROJEKTU**. Jedná se o testování myšlenky, služby nebo produktu ještě předtím, než ho „naostro“ zavedeme ve velkém rozsahu. Účelem je ověření, zda naše řešení funguje, zda je po něm poptávka, zda je životaschopné. Na základě výsledků pilotního projektu můžeme učinit uvážlivější rozhodnutí o tom, zda a jak budeme pokračovat, nebo jestli od velkého projektu upustíme. Předejdeme tak neuváženým rozhodnutím a vynaložení větších sil a financí. Jedná se vlastně o takový malý test a ten nestojí tolik času a peněz. Často se třeba jedná o novou službu v menším měřítku a v menší lokalitě. Probíhá metodou pokus omyl, při které se otestuje jedna varianta, a po určité době dojde k jejímu vyhodnocení. Pokud se neosvědčí, testuje se dále v jiné podobě, která vyplyne z prvního testování. V tomto duchu se pokračuje tak dlouho, dokud se nedosáhne kýženého výsledku. Pak teprve se služba představí a zavede ve velkém. V případě města se říká, že díky pilotním projektům město funguje jako **živá laboratoř**.

7. Proměňuji vize v činy

A to je **princip STRATEGIE**, která je páteří složkou městského, ale i každého jiného plánování. V roli městského stratéga neustále přepínáme mezi uměním představit si budoucnost a jednotlivými praktickými kroky. Neustále cestujeme časem vpřed a zase nazpátek. Je to práce rozvržená do dlouhých období. Proto je třeba pružné myšlení, schopnost dohodnout se a přizpůsobovat svoji vizi nečekaně se měnícím podmínkám. S trochou nadsázky lze říct, že stratég pečuje o zdraví svého města. Ke zdraví města je třeba přistupovat podobně jako ke zdraví člověka – komplexně, systematicky a s přihlédnutím k jeho celkovému životnímu stylu. Je dobré si uvědomit, že strategické myšlení není nic výjimečného. Používáme ho denně. Ale pouze strategie, kterou jsme schopni přizpůsobovat změnám okolního světa, přináší skutečný užitek v naplněných cílech.

V případě města Brna je hlavním strategickým dokumentem **strategie #brno2050**, která je založena na více než dvou desítkách hodnot a cílů, které ukazují, jaké bude Brno v roce 2050 (více na <https://brno2050.cz>).

8. Své zájmy sdílím

Umožňuje mi to **KOMUNIKACE**. Jedná se o proces, jehož cílem a smyslem je přenos informací, názorů, postojů a emocí dalším lidem či skupinám osob. Nejsem tedy při řešení mého projektu tajnůstkář a jsem v procesu komunikace otevřený, srozumitelný a stručný. Jen tak zajistím, že mě druzí pochopí a budou jednat v zájmu společné myšlenky. Otevřená a srozumitelná komunikace, při níž mají jednotliví účastníci či partneři projektu na paměti společný cíl, je základním kamenem každé úspěšné realizace.

NÁMĚTY NA PROJEKTOVÉ DNY/AKTIVITY

DEN ZMĚNY – aneb „PLÁN B”

Projektový den zaměřený na plánování změn k vylepšení školy a jejího okolí.

CÍLE

- Žák formuluje konkrétní problém/potřebu a kroky vedoucí k jeho/jejímu řešení.
- Žák si vyzkouší práci s nápadem a zažije radost z toho, že jeho názor je důležitý.
- Žák navrhne způsob, jak zlepšit školu a její okolí a naplánuje realizaci (v týmu).

1. KREATIVNÍ ROZCVIČKA (20 minut)

Projektový den začněte aktivitou zaměřenou na rozvoj kreativity. Ukažte žákům velkou kancelářskou sponku. Posloužit může i jiný předmět jako je brčko, obal od vajíček, nebo zubní kartáček. Požádejte je, aby do 5 minut zapsali co nejvíce možných použití předmětu. Podpořte je, ať maximálně zapojí svoji představivost.

Připomeňte pravidlo brainstormingu – žádný nápad není špatný, ať už je jakkoliv bláznivý. Poté je nechte spočítat, kolik nápadů mají. Zkusit můžete také vytvořit seznam pro celou třídu.

2. HLEDÁNÍ (40 až 120 minut dle typu aktivity)

Seznamte žáky s tím, jaký je cíl dnešního dne – navrhnout nějakou změnu, kterou mohou sami zrealizovat a vylepšit tak svoji školu a její okolí. Stanovte si společně místo, které budete zkoumat – podle času a věku žáků se může jednat o školu, školní zahradu, sousedství nebo celou čtvrť. Nejprve bude potřeba najít problém, který chtějí vyřešit nebo místo, které chtějí vylepšit. Mělo by to být něco, co je bude bavit a je relevantní pro ně samotné. K tomu, aby našli konkrétní místo, můžete využít několik aktivit (záleží na prostředí vaší školy, časových možnostech a počtu žáků).

- A) POCITOVÁ MAPA MÍSTA**
Nechte žáky ve skupinách vytvořit pocitovou mapu školy a jejího okolí (viz část v materiálu pro děti). Poté zaměřte jejich pozornost na místa, která označili jako nebezpečná nebo zanedbaná. Co by mohli udělat proto, aby se zlepšila? Zastavte se ale také u toho, co se jim líbí a proč.
- B) V CIZÍCH BOTÁCH**
Nechte žáky projít se školou a okolím „v botách někoho jiného“ (viz aktivita v materiálu pro děti). Děti si samy si mohou vybrat, zda půjdou „v botách“ paní uklízečky, prarodičů, nebo například spolužáka s nějakým handicapem. Poté se zeptejte, zda mají nápad, co by šlo vylepšit tak, aby bylo ve škole všem dobře.
- C) ŠKOLA SNŮ**
Zadejte žákům volné psaní na téma Škola snů (případně Město snů). Po dobu pěti minut by měli psát vše, co je k tématu napadá (bez přerušování, opravování atp.). Jak by škola vypadala? Kdo by v ní učil a jaké předměty? Jaká místa by v ní byla? Povzbudte je, ať píšou vše, co je napadne, bez limitů.
- D) SCHRÁNKA PLNÁ NÁPADŮ**
Nainstalujte si do třídy „schránku plnou nápadů“. Několik týdnů před plánovaným projektovým dnem požádejte žáky, aby psali své nápady na zlepšení prostředí ve třídě. Jaké změny by jim pobyt v ní zpříjemnil? Podpořte je, ať přijdou s co nejvíce nápady.

E SWOT ANALÝZA

Vyzkoušet si můžete také SWOT analýzu – metodu, která se velmi často používá jako způsob hodnocení například právě při plánování rozvoje měst. Díky ní můžete naformulovat silné a slabé stránky místa nebo školy, ale také příležitosti a rizika, které mohou ovlivnit vaši činnost.

SWOT je zkratka složená z počátečních písmen anglických slov:

Strengths – silné stránky, přednosti (jaká je situace TED)

Weaknesses – slabé stránky, nedostatky (jaká je situace TED)

Opportunities – příležitosti, možnosti (jaké by to mohlo být DO BUDOUCNA)

Threats – rizika, hrozby (jaké by to mohlo být DO BUDOUCNA)

Zeptejte se žáků, ať se zamyslí nad svojí obcí (nebo školou či jiným místem) a jejich názory napište např. na flipchartový papír.

Základní otázky jsou:

Jaké jsou silné stránky vaší obce, které byste chtěli dále rozvíjet?

(Např. krásná příroda v okolí, dostatek míst pro relaxaci a odpočinek, pramen vody.)

Jaké jsou naopak slabé stránky?

(Např. vandalismus a ničení nového vybavení, málo příležitostí pro sport, mnoho betonových ploch a nepropustných povrchů.)

Nabízí se zvláštní příležitosti, které lze využít?

(Např. podpora cyklodopravy díky rovinatému terénu, mnoho historických budov, které lze využít pro pořádání kulturních a jiných akcí.)

Jaké hrozby byly rozpoznány?

(Např. vlny veder, sucho, zhoršení spolupráce mezi místními organizacemi a spolky, nezájem lidí o místo, chátrání a snížená péče o budovy.)

F PÁTRAČKA VE ŠKOLE

Po škole rozmístíte flipchartové papíry (alternativně je možné pracovat také s QR kódy). Jednotlivá zastavení mohou být na chodbách, ve třídách, v jídelně, u vchodu, v knihovně atd. Každé zastavení vyzývá k tomu, aby studenti napsali, jak daná místa zlepšit, nebo lépe využívat. Mohou se zamyslet nad tím, co by s místy dělali, kdyby se na škole stali ředitelem nebo ředitelkou. Pomocí papíru nebo QR kódů pak své nápady sdílejí s ostatními.

3. JDĚTE DO AKCE (60 minut)

Rozdělte žáky do skupin zhruba po 3–4 a nechte je vybrat problém, který chtějí řešit, a pojmenovat nápady, které jsou s řešením problému spojené. Každá skupina si nachystá prezentaci pro ostatní, ve které by měla pojmenovat a představit svůj záměr.

ZADÁNÍ PRO PREZENTACI (délka zhruba 5 minut)

Chceš navrhnout změnu? Třeba úpravu nebo vybudování nějakého prostoru ve škole?

PROČ? to potřebujeme/proč je náš nápad důležitý – co řešíme

PRO KOHO? má daný prostor sloužit/komu náš nápad pomůže

CO? se na něm bude dát dělat – jaké aktivity a funkce nabídne

JAK? by místo mohlo vypadat

KDO? se o místo bude moci starat

KDY? to může být hotovo?

KOLIK? to bude stát? (času, síly, ať už samotných žáků nebo dalších osob, materiálu, případně i peněz)

Nechte žáky odprezentovat všechny nápady na aktivity a poté (například s pomocí hlasování) vybrat jednu změnu, do které se chtějí pustit jako třída a kterou si zkusí dále rozpracovat. Je samozřejmě možné pustit se do více projektů (záleží na počtu žáků, časových možnostech, kapacitách pedagogů atp).

4. NAPLÁNUJTE ZMĚNU (60 minut)

Nechte žáky vyplnit akční plán – co všechno se musí stát, aby změna nastala?

Start (kde jsme teď/jak místo vypadá):

Cíl (jak to bude vypadat na konci/o jakou změnu se snažíme):

ÚKOL	KDO ZODPOVÍDÁ?	TERMÍN	SPLNĚNO?

Akční plán je vhodné udělat ve velkém formátu a vyvěsit ho ve třídě tak, aby byl dostatečně výrazný a přehledný.

5. VYHODNOŤTE VAŠE ÚSILÍ

Domluvte se, jak poznáte, že jste svůj úkol splnili.

Do kdy chcete mít vše hotové? (Záleží na konkrétním nápadu – někdy stačí pár hodin, jindy je celý proces na měsíce).

6. OSLAVUJTE

A na závěr nezapomeňte na oslavu. Udělejte si dort, pohoštění a pozvěte všechny, kdo vám pomáhali.

S ROZHLEDEM – simulační hra

Hra zaměřená na rozvoj místa, ve které žáci diskutují o různých možnostech využití území.

Délka: 2 vyučovací hodiny (90 minut)

CÍLE

- Žák si vyzkouší hledání kompromisů při diskusi ohledně rozvoje místa a chápe postoje ostatních.
- Žák vnímá (a zmapuje) funkce místa, kde žije a popíše své místo v komunitě.
- Žák spolupracuje ve skupině a zamýšlí se nad návrhy ostatních.

Pomůcky: pracovní listy, flipy, barevné fixy, vytištěná losovátka

Motivace (lze obměnit):

Ve vašem městě je lesopark, místo s historií, kam chodili za odpočinkem i setkáním lidé stovky let. Kdybyste uměli cestovat v čase, našli byste tam třeba rozhlednu a kavárnu s tančírnou, která byla svědkem radostným i méně šťastných událostí. Místo dnes chátrá a radnice se rozhodla, že jeho dávnou slávu obnoví. Ale není to úplně jednoduché. Městský rozpočet i prostor je omezený a představy lidí různé. Někdo by tam viděl rád nové byty, další prostor pro přírodu, sportovci již dlouho chtějí nové hřiště. Do toho se ozvali skauti, že stará klubovna je jim již malá, a místo na scházení chybí i místním seniorům. Navíc pod jednou částí je stará zapomenutá skládka komunálního odpadu, která využití omezuje. Částí pozemku také vede biokoridor, který musíte zachovat. Najdete cestu k dohodě?

1. EVOKACE – město snů

Jak by vypadalo vaše město/místo snů? Co všechno by v něm mělo být, aby se v něm dobře žilo? Nechte žáky **individuálně** napsat během 3 minut co nejvíce nápadů. Fantazii se meze nekladou – je to přece brainstorming a v něm je každý nápad vítán. Poté je nechte **ve dvojicích** sdílet nápady, ty nejzajímavější pak mohou prezentovat celé třídě.

2. Rozdělení rolí

Po úvodním brainstormingu se dostáváte do simulace „reálné“ situace, která může ve městě nastat. A tam už fantazie naráží na realitu. Nejprve rozlosujte role. Při menším či větším počtu lidí je zapotřebí rovnoměrně upravit zastoupení lidí v jednotlivých skupinách. Pokud je dětí více, posilte zejména členy místního občanského sdružení.

Poznámka: Je zapotřebí vyvážit mužské a ženské postavy, aby váha obou pohlaví byla rovnoměrně zastoupena mezi jednotlivými rolemi a mužský či ženský prvek nebyl zastoupen stereotypně (tj. architekt či starosta nemusí být vždy muž, učitel/ka či senior/ka nemusí být vždy žena).

3. Cíl hry

Vysvětlete cíl hry – žáci mají navrhnout variantu využití území, která by skupině, kterou zastupují, co nejvíce vyhovovala a zároveň zohledňovala potřeby ostatních. Díky tomu má konkrétní skupina šanci uspět – tedy naklonit na svou stranu i ostatní a uspět v závěrečném hlasování. Ve skupině je zapotřebí se domluvit a usilovat o vznik společně sdílené vize.

Upozorněte žáky, že je zároveň zapotřebí respektovat finanční limity a také omezení ve využití území.

4. Zarámování

Nechte hráčům zhruba 5 minut na prostudování materiálů. Starosta/starostka má poté asi 3 minuty na stručné představení záměru. Územní plánovač/ka místo popíše a také řekne, jaké jsou finanční možnosti a omezení dané územním plánem. Referent/ka životního prostředí zdůrazní význam biokoridoru. Facilitátor/ka (učitel) zadá žákům skupinový úkol a zajistí měření času.

5. Tvorba plánu

Rozdělte žáky do skupin (4–7 žáků – pozor na příliš velké skupiny). Každá skupina si vybere pracovní místo, kde může společně diskutovat a tvořit tak, aby se skupiny navzájem nerušily. Podle zadání na pracovním listu tvoří návrh využití daného území. Vlastní mapu je vhodné překreslit na větší papír (např. flipchart).

6. Prezentace

Každá skupina má 3 minuty na to svůj návrh odprezentovat ostatním. Ostatní hráči aktivně naslouchají a dělají si poznámky (hodnotí slabé a silné stránky návrhu jednotlivých skupin).

7. Závěr

Facilitátor/ka vyzve přítomné k orientačnímu hlasování, které by mělo usnadnit místní správě (radnici) tvorbu finálního plánu. Každý z hráčů má dva hlasy – může si tedy vybrat dva návrhy, které ho nejvíce oslovily. Je možné hlasovat i pro svůj vlastní návrh.

8. Reflexe

V závěru proveďte s žáky reflexi (podle počtu žáků buď s celou třídou, nebo v menších skupinách). Díky ní zjistíte, co si ze hry odnáší.

Možné otázky:

Jaký si z výsledků hry odnášíte pocit?

V jaké části hry jste se cítili nejlépe/nejhůře?

Jak se vám spolupracovalo v týmu? Co vám pomáhalo se dohodnout?

Co vás nejvíce bavilo?

Co pro vás bylo nejtěžší?

Kdy v životě můžete něco ze hry využít?

LOSOVÁTKA doplňte pole podle počtu dětí

RADNICE	OBYVATELÉ	SPORTOVCI	MAJITELÉ A PODNIKATELÉ	MÍSTNÍ SPOLKY
starosta starostka	matka/otec tří malých dětí	vedoucí oddílu orientačního běhu	majitel/ka pozemků	vedoucí skautského oddílu
místostarosta místostarostka	obyvatel/ka centra města, zahrádkář a rybář	organizátor/ka běžeckých závodů	provozovatel/ka kavárny	člen/ka místního Sokola
člen/ka politické opozice	senior seniorka	triatlonista triatlonistka	provozovatel/ka půjčovny a prodejny sportovního vybavení	zástupce/kyně zahrádkářů
územní plánovač/ka	místní ekolog/ekoložka a příznivce cyklodopravy/pěší dopravy	cyklista cyklistka	zahradní architekt/ka	člen/ka dobrovolných hasičů
referent/ka životního prostředí	místní historik historička	člen/ka atletického oddílu	stavitel/ka bytových domů	vedoucí včelařského spolku
zastupitel zastupitelka	novinář novinářka			
	pejskař pejskařka			



MAPA MĚSTA B – pracovní list

Ve vašem městě je lesopark, místo s historií, kam chodili za odpočinkem i setkáním lidé stovky let. Kdybyste uměli cestovat v čase, našli byste tam třeba rozhlednu a kavárnu s tančírnu, která byla svědkem radostným i méně šťastných událostí. Místo dnes chátrá a radnice se rozhodla, že jeho dávnou slávu obnoví. Ale není to úplně jednoduché. Městský rozpočet i prostor je omezený a představy lidí různé. Někdo by tam viděl rád nové byty, další prostor pro přírodu, sportovci již dlouho usilují o nové hřiště. Do toho se ozvali skauti, že stará klubovna je jim již malá a místo na scházení chybí i místním seniorům. Navíc na části je stará zapomenutá skládka komunálního odpadu, která využití dost omezuje. Částí pozemku také vede biokoridor, který musíte zachovat. Najdete cestu k dohodě?

Musíte myslet také na praktickou stránku projektu. Jak dlouho bude realizace trvat? Kolik to bude stát? Kde vezmete na realizaci peníze? Kdo bude nositelem projektu? Kdo se pak bude o území starat, až bude hotovo – kdo převezme výsledek do své správy? Kolik ta správa a údržba bude stát? Budou na údržbu lidi?



Navrhněte optimální využití území a připravte si prezentaci na 3 minuty, ve které o vaší variantě zkusíte přesvědčit ostatní. Váš návrh by měl reprezentovat názor celé skupiny. Co je nejdůležitější na našem návrhu? Jak o něm přesvědčíme ostatní?

LIMITY ÚZEMÍ

Ekologická zátěž: skládka odpadu v severní části

Ochrana životního prostředí: biokoridor (přírodní společenstva vázaná na listnaté stromy a potok)

ROZPOČET

Nezapomeňte na to, že byste měli být dobří hospodáři. Každá obec má spoustu výdajů. Provozuje například školy, potřebuje mít peníze na opravu veřejného osvětlení, rozbité místní cesty, stavbu hřišť nebo třeba na odvoz odpadků. I u vašeho nápadu byste tak měli přemýšlet, kolik peněz z městského rozpočtu můžete vydat.

Nemáte představu, kolik co stojí? Pár ukázek z Brna vám může posloužit jako inspirace.



PŘÍKLADY PROJEKTŮ

Jedná se o skutečné brněnské projekty uskutečněné v posledních několika letech včetně jejich finanční náročnosti. Tyto projekty byly realizovány díky projektu participativního rozpočtu v Brně (viz paro.damenavas.cz).

- **Rozhledna Holedná** (rozhledna 35 m, Jundrov, 2017–2020): 8 mil. Kč
- **Pumptrack pod Pekárnou** (pumptrackové hřiště, Bystrc, 2018): 3,6 mil. Kč
- **Rolba pro přehradu** (speciální rolba, Brno, 2017): 0,8 mil. Kč
- **Obnova topolové aleje v Řečkovících** (dosadba a ošetření aleje, Řečkovice, 2017): 0,6 mil. Kč
- **Městská galerie** (velkoformátové malby na domech v centru, 2019): 1,7 mil. Kč
- **Stromy pro život** (výsadba 500 nových stromů v Brně, 2019): 3,5 mil. Kč
- **Za zdravější a lepší vodu v Brně** (měření kvality vody a návrh opatření, 2018): 2,9 mil. Kč
- **Cyklo-park mezi Vinohrady a Líšni** (pumptrack na Vinohradech, 2019–2022): 3,6 mil. Kč

HODNOCENÍ PREZENTACÍ OSTATNÍCH SKUPIN

JMÉNO SKUPINY

Zaujalo mne...

Na návrhu oceňuji...

Nesouhlasím s...

Ještě mi vrtá hlavou...

JMÉNO SKUPINY

Zaujalo mne...

Na návrhu oceňuji...

Nesouhlasím s...

Ještě mi vrtá hlavou...

JMÉNO SKUPINY

Zaujalo mne...

Na návrhu oceňuji...

Nesouhlasím s...

Ještě mi vrtá hlavou...

JMÉNO SKUPINY

Zaujalo mne...

Na návrhu oceňuji...

Nesouhlasím s...

Ještě mi vrtá hlavou...

11 TIPŮ NA ORGANIZACI AKCÍ

11 TIPŮ NA CO NEZAPOMENOUT, KDYŽ CHCETE USPOŘÁDAT SKVĚLOU AKCI PRO TŘÍDU, KAMARÁDY, NEBO SOUSEDY

3 měsíce před akcí

- Seznámíme se s pravidly používání místa (pro to již potřebujeme odhadnout velikost akce).
- Stanovíme datum, nachystáme a rozešleme pozvánky.
- Pokud bude akce na nějakém veřejném místě, domluvíme se s vlastníkem.

Měsíc před akcí

- Naplánujeme aktivity pro různé skupiny (např. hry pro děti, povídání pro seniory).
- Domluvíme se, kdo donese jídlo, nábytek, hry, případně další nezbytné věci.
- Nachystáme označení místa, dekorace a další věci, aby se nám akce líbila.
- Domluvíme se, zda chceme na akci hudbu (a jakou).
- Zkusíme zapojit různé lidi, kteří mají k akci co říct, nebo nám mohou pomoci.

Týden před akcí

- Připomeneme ostatním, kdy a kde se potkáme.

V den akce

- Označíme a vyzdobíme místo.
- Nachystáme nábytek, jídlo, aktivity a všechno, co budeme potřebovat.
- Po akci všechno dobře uklidíme.

Po skončení

- Poděkujeme účastníkům a rozešleme fotografie. Můžeme je také poprosit o zpětnou vazbu – co se jim líbilo a co by šlo vylepšit.

ODKAZY

Jaké jsou možnosti zapojení se do rozvoje Brna?

Nástroj „Dáme na vás“, tj. **Participativní rozpočet a Občanské návrhy města Brna:**

<https://damenavas.cz>

A co rozvoj školy?

Zkuste Participativní rozpočet do škol: <https://skoly.damenavas.cz>

Chcete se inspirovat, jak proměnit svoji školu?

Nadace Proměny: <https://www.promenyproskoly.cz>

Zajímá vás dlouhodobé směřování Brna?

Vize pro Brno, strategie #brno2050: <https://brno2050.cz>

Článek „Kam kráčíš, Brno?“ o proměnách města Brna ve formě příběhu na data.brno.cz v sekci články pod rokem 2020.

Vše, co jste ještě chtěli vědět o Brně...

Datový portál města Brna plný zajímavých informací, číselných ukazatelů, článků, aplikací a studií o městě Brně: <https://data.brno.cz>

Principy tvorby veřejných prostranství připravené Kanceláří architekta města Brna:

<https://kambrno.cz/principy>

Kroky k udržitelnějšímu městu: <https://priprav.brno.cz>

Instagram města Brna: <https://www.instagram.com/brnomycity>

Facebook města Brna: <https://www.facebook.com/brnomycity>

Inspirativní výukové materiály a aplikace

Spousta inspirace k venkovní výuce (nejen ve městě): <https://ucimesevenku.cz>, materiály ke stažení: <https://ucimesevenku.cz/stahuji>

Vzdělávací materiály o městě a zahradách Nadace Proměny:

<https://www.nadace-promeny.cz/cz/vzdelavani/pro-skoly>

Minilekce vycházející z místně zakotveného učení a další materiály k programu Škola za školou:

<https://www.skolaprozivot.cz/odkazy-a-publikace>

Inspirujte se konkrétními aktivitami škol z programu Ekoškola:

<https://ekoskola.cz/category/priklady-dobre-praxe>

Poznávání historie, kultury a přírody pomocí hledaček po celé České republice: www.questing.cz

Aplikace pro mobilní telefony, která hravě provází děti různými místy a seznamuje je s osobnostmi a historickými příběhy: <https://www.skrytepribehy.cz>

Aplikace, díky které můžete sdílet svá pozorování přírody (nejen) ve městě a pomoci tak mezinárodní komunitě vědců: <https://www.inaturalist.org>

METODIKA K ZÁPISNÍKU VOLÁNÍ BRNA ...malé nápady pro velké město... (2023)

Dostupné on-line na <https://skoly.damenavas.cz>

Metodiku zpracovala:

Bára Dvořáková (interpretujsvet.cz) a Eva Gregorová (Magistrát města Brna)

Konzultace:

Blažena Hušková (Sdružení pro interpretaci místního dědictví České republiky)



Dáme na vás

